

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجموعه قوانین کاربردی

دکتری حقوق عمومی

به کوشش:

فیروزه امینیان

انتشارات حقوقی عدلیه

سرشناسه	امینیان، فیروزه
شناسه افزوده	ابوالقاسم شم آبادی / ناظر
عنوان قراردادی	مجموعه قوانین کاربردی دکتری حقوق عمومی.
پدیدآور	ایران. قوانین و احکام. Iran. Laws, etc
مشخصات نشر	تهران: نشر عدلیه، جهت نمونه....
مشخصات ظاهری	۷۵۲ ص: جدول.
شابک	۹۷۸۳-۱-۹۵۴۷۹-۶۰۰ -
فهرست نویسی	فیپا.
موضوع	حقوق عمومی -- ایران -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	(Public law -- Iran -- Study and teaching Higher
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ م ۳ الف / ۲۰۰۰ / KMH
رده بندی دیویی	۵۵/۳۴۹
کتابشناسی ملی	۴۷۳۷۲۳۹

- نام کتاب : مجموعه قوانین کاربردی دکتری حقوق عمومی
- مؤلفین : فیروزه امینیان
- ناشر : انتشارات حقوقی عدلیه
- نوبت چاپ : جهت نمونه....
- نوبت ویرایش: جهت نمونه....
- شمارگان : ۵۰۰
- قیمت :

تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۲۱۰۰۲

۰۲۱-۶۶۵۸۱۷۴۸

Email:nashreadliye@gmail. com

http://www. adlpub. com

کانال تلگرام عدلیه را در گوشی خود دنبال کنید:

کانال دکتری حقوق

@ PHDdoktori

فقط اخلاق است که باعث احترام به حقوق معنوی می شود

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

سخنی با خوانندگان کتاب.....	۱
بخش اول: فراوانی قوانین آزمونی.....	۳
بخش دوم: قوانین و مقررات اساسی.....	۵
محشای آزمونی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۸).....	۶
قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (تا آخرین اصلاحات ۱۴۰۲).....	۱۹۶
قانون نحوه اجرای اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۱).....	۲۳۶
قانون الحاق پنج تبصره به قانون نحوه اجرای اصل (۸۵) و (۱۳۸) قانون اساسی (مصوب ۱۳۷۸).....	۲۳۶
آیین نامه اجرایی قانون نحوه اجرای اصول ۸۵ و ۱۳۸ قانون اساسی (مصوب ۱۳۹۱).....	۲۳۷
قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (با آخرین اصلاحات تا ۱۴۰۲).....	۲۳۹
قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۴ با آخرین اصلاحات).....	۲۶۳
مصوبه شورای نگهبان درباره شرایط نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری (مصوب ۱۴۰۰).....	۲۷۳
قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۴).....	۲۷۵
قانون انتخابات مجلس خبرگان رهبری (مصوب ۱۳۵۹ تا اصلاحات ۱۴۰۰).....	۲۷۶
آیین نامه داخلی شورای نگهبان (مصوب ۱۳۷۹).....	۲۷۸
آیین نامه نحوه اطلاع رسانی شورای نگهبان (مصوب ۱۳۹۲).....	۲۸۱
آیین نامه داخلی مجمع تشخیص مصلحت نظام (مصوب ۱۳۹۲).....	۲۸۲
آیین نامه نظارت مجمع تشخیص مصلحت بر اجرای سیاست‌های کلی نظام (مصوب ۱۳۹۲).....	۲۸۶
قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۹ با اصلاحات بعدی).....	۲۸۸
اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۲).....	۲۹۰
قانون الحاق یک ماده و دو تبصره به قانون اساسنامه سازمان صدا و سیما (مصوب ۱۳۸۸).....	۲۹۴
مصوبه نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت (مصوب ۱۳۷۰).....	۲۹۵
قانون نظارت بر رفتار قضات (مصوب ۱۳۹۰).....	۲۹۶
قانون دیوان محاسبات (مصوب ۱۳۶۱).....	۳۰۳
قانون اساسی مشروطه (متمم).....	۳۰۸
قانون اساسی فرانسه.....	۳۱۵
قانون اساسی ایالات متحده آمریکا.....	۳۲۷
قانون اساسی آلمان (با اعمال اصلاحات).....	۳۳۹

بخش سوم: قوانین و مقررات اداری..... ۳۶۵

- ۳۶۷ محشای آزمونی قانون دائمی مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات تا ۱۴۰۲).....
- ۳۶۸ آیین نامه نحوه نظارت بر مصرف کمکهای پرداختی به مؤسسات غیر دولتی (مصوب ۱۳۸۵).....
- ۳۶۹ قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیر دولتی (مصوب ۱۳۷۳ با الحاقات بعدی).....
- ۳۷۱ قانون ضوابط پرداخت کمک و یا اعانه به افراد و مؤسسات غیر دولتی (مصوب ۱۳۷۸).....
- ۳۷۷ آیین نامه اجرایی ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۹).....
- ۳۸۱ آیین نامه اجرایی ماده (۲۲) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۹).....
- ۳۸۴ آیین نامه اجرایی ماده ۲۴ قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۸).....
- ۳۸۵ دستورالعمل ساماندهی نیروهای شرکتی تبدیل وضعیت یافته (مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی).....
- ۳۸۵ قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان (مصوب ۱۳۹۵).....
- ۳۸۶ ... قانون استفساریه تبصره (۱) ماده واحده قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان (مصوب ۱۳۹۶).....
- ۳۸۶ ... ماده واحده اصلاحیه تبصره ۱ ماده واحد قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان (مصوب ۱۳۹۵).....
- ۳۸۷ آیین نامه اجرایی تبصره (۱) ماده (۲۵) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۸).....
- ۳۸۷ مصوبه حقوق شهروندی در نظام اداری (مصوب ۱۳۹۵).....
- ۳۹۵ ضوابط و شاخص های سازماندهی، طراحی و تنظیم تشکیلات دستگاه های اجرایی (مصوب ۱۳۸۸).....
- ۳۹۶ ... ضوابط سازماندهی واحدهای عمومی ستاد مرکزی وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی (مصوب ۱۳۹۰).....
- ۴۰۰ آیین نامه اجرایی بند (ز) ماده (۴۲) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۹).....
- ۴۰۲ دستورالعمل نحوه برگزاری امتحان عمومی و تخصصی برای استخدام افراد (تا اصلاحات ۱۴۰۰).....
- ۴۰۵ آیین نامه اجرایی تبصره (۲) ماده (۴۵) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۹).....
- ۴۰۶ آیین نامه اجرایی ماده (۴۶) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۹۶).....
- ۴۰۶ دستورالعمل موضوع ماده «۵» آیین نامه اجرایی ماده «۴۶» قانون مدیریت... (مصوب ۱۳۹۷).....
- ۴۱۰ آیین نامه اجرایی بند (ج) و تبصره (۲) ماده (۵۴) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۹۱).....
- ۴۱۱ آیین نامه اجرایی فصل نهم قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۸).....
- ۴۲۳ آیین نامه اجرایی مواد ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۹۰، ۹۱ و ۹۳ قانون مدیریت خدمات کشوری.....
- ۴۲۹ مصوبه تشکیل شورای تحول اداری وزارتخانه ها و سازمان های مستقل (مصوب ۱۳۹۰).....
- ۴۳۳ مصوبه شورای راهبری توسعه مدیریت دستگاه های اجرایی و استانی (مصوب ۱۳۹۳).....
- ۴۳۵ آیین نامه اجرایی تبصره (۲) ماده (۲۱) و ماده (۱۲۱) قانون مدیریت... (مصوب ۱۳۸۸).....
- ۴۳۷ دستورالعمل ساماندهی نیروی انسانی دستگاه های اجرایی (مصوب ۱۳۹۳).....
- ۴۴۲ دستورالعمل اجرایی نحوه انتخاب و انتصاب مدیران حرفه ای (مصوب ۱۳۹۵).....
- ۴۴۵ دستورالعمل اجرایی شرایط عمومی و اختصاصی نحوه انتخاب... (مصوب ۱۳۹۵).....
- ۴۴۵ دستورالعمل نحوه اجرای بخشنامه شماره ۱۱۱۳۷۷۶ (مصوب ۱۳۹۶).....
- ۴۴۸ بخش ۶ از برنامه ششم توسعه - نظام اداری، شفافیت و مبارزه با فساد.....
- ۴۵۱ آیین نامه مأموریت (مصوب ۱۳۵۲ با اصلاحات بعدی).....
- ۴۵۷ آیین نامه چگونگی رفع اختلاف بین دستگاه های اجرایی... (مصوب ۱۳۸۶).....

- ۴۶۳ قانون نحوه انتصاب اشخاص در مشاغل حساس (مصوب ۱۴۰۱)
- ۴۶۵ آیین نامه جذب و نگهداری نیروی انسانی نخبه و استعداد برتر در دستگاه‌های اجرایی (مصوب ۱۳۹۰)
- ۴۶۶ آیین نامه داخلی هیئت دولت (تا اصلاحات ۱۴۰۲)
- ۴۷۲ قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲)
- ۴۷۹ آیین نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۳)
- ۴۸۴ قانون مسئولیت مدنی (مصوب ۱۳۳۹)
- ۴۸۶ قانون دیوان عدالت اداری (اصلاحی ۱۴۰۲)
- ۵۰۲ قانون تسهیل مجوزهای کسب و کار (مصوب ۱۴۰۱)
- ۵۰۵ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران (مصوب ۱۳۷۵)
- ۵۳۰ آیین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی شهرها (مصوب ۱۳۷۸)
- ۵۳۵ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (با آخرین اصلاحات تا سال ۱۳۹۸)
- ۵۳۷ قانون هوای پاک (مصوب ۱۳۹۰)
- ۵۴۴ قانون مدیریت پسماندها (مصوب ۱۳۸۳)
- ۵۴۶ قانون ایجاد شهرهای جدید (مصوب ۱۳۸۰)
- ۵۴۹ آیین نامه مالی شهر داریها (مصوب ۱۳۴۶ با اصلاحات بعدی)
- ۵۵۵ سیاست‌های کلی نظام اداری (۱۳۸۹)
- ۵۵۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات بعدی)
- ۵۵۹ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مصوب ۱۳۹۸)
- ۵۶۸ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (مصوب ۱۳۹۰)
- ۵۷۶ قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل دولتی (مصوب ۱۳۷۳)
- ۵۷۷ قانون شرایط عمومی پیمان (مصوب ۱۳۷۳)
- ۶۰۰ اصلاحیه موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان‌ها و مقررات آنها (مصوب ۱۳۸۸)
- ۶۰۰ اصلاحیه موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان‌ها و مقررات آنها (مصوب ۱۳۹۹)
- ۶۰۱ قانون منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری (مصوب ۱۳۳۷)
- ۶۰۳ قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳)
- ۶۱۲ آیین نامه استخدام پیمانی (مصوب ۱۳۶۸ با اصلاحات بعدی)
- ۶۱۵ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (مصوب ۱۳۶۲)
- ۶۱۸ آیین نامه اجرائی قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۳)
- ۶۲۲ اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاریها (مصوب ۱۳۸۰ با اصلاحات بعدی)
- ۶۲۵ مصوبه تعیین وظایف و اختیارات استانداران و فرمانداران و نحوه عزل و نصب آنها (مصوب ۱۴۰۲)
- ۶۳۱ قانون فهرست نهادهای عمومی غیر دولتی (مصوب ۱۳۷۳ با الحاقات بعدی)

قانون محاسبات عمومی (مصوب ۱۳۶۶ با اصلاحات جدید) ۶۳۲

بخش چهارم: قوانین و مقررات کار و تامین اجتماعی ۶۵۱

قانون کار (مصوب ۱۳۶۸) ۶۵۲

آیین نامه مشاغل سخت و زیان آور موضوع قانون تامین اجتماعی (مصوب ۱۳۸۶) ۷۱۱

آئین دادرسی کار (مصوب ۱۳۹۱) ۷۱۶

اصلاحیه مواد ۴۸، ۵۰، ۱۱۱ آیین دادرسی کار (مصوب ۹۳) ۷۲۶

قانون تامین اجتماعی (مصوب ۱۳۵۴ با اصلاحات بعدی) ۷۲۷

قانون اصلاح قانون تامین اجتماعی (مصوب ۱۳۸۷) ۷۴۴

آیین نامه مشاوران حفاظت فنی و خدمات ایمنی (مصوب ۹۴) ۷۴۶

آئین نامه اجرائی طرح طبقه بندی و ارزیابی مشاغل کارگاهها (مصوب ۱۳۷۱) ۷۵۱

سخنی با خوانندگان کتاب

از دلایلی که باعث گردآوری کتاب مجموعه قوانین آزمون دکتری حقوق عمومی شد؛ پراکندگی قوانین و مقررات مربوط به شاخه دکتری عمومی و عدم کاربردی بودن قوانین موجود در بازار کتاب و فروشگاه‌ها و بالاخره عدم به روز بودن قوانین و مقررات و یا عدم اعمال ناسخ و منسوخ در قوانین و مقررات حقوق عمومی است. مشکل دیگر، عدم اشاره کتابهای قانون، به سوالات آزمون است؛ همه این مسائل باعث تدوین یک کتاب جامع و کامل برای داوطلبان آزمون دکتری حقوق عمومی است؛ از این رو ابتدا سعی کرده‌ایم بر اساس سوالات آزمون دکتری نیمه متمرکز یک فراوانی از قوانین مهم به دست آوریم و با بررسی سوالات دکتری حقوق عمومی (بیش از ۱۳ سال) سال اخیر، برنامه ریزی برای مطالعه قوانین با ذکر اهم و مهم و یا غیرمهم ارائه کنیم.

دلایل کاربردی بودن کتاب مجموعه قوانین دکتری حقوق عمومی:

- اولین مورد اشاره به قسمت‌های مهم ماده قانونی و **Bold** شدن آنهاست که به داوطلب کمک شایانی خواهد داشت و خیلی از مواقع مطالعه قانونی که صرفاً مواد به صورت یکدست (بدون بولد بودن) آمده، برای داوطلب حقوق عمومی کسل کننده است.
 - مورد دیگر، اشاره به سوالات آزمون دکتری نیمه متمرکز است؛ این موضوع اهمیت فوق العاده برای داوطلبان حقوق عمومی دارد؛ چرا که داوطلب خواهد دانست از کدام ماده یا اصل قانونی، سوالات دکتری طرح شده و بر این اساس داوطلب تاکیدی بیشتری برای یادگیری مواد مهم و آزمونی خواهد داشت.
 - ویژگی ممتاز دیگر این کتاب اشاره به نکات مهم (در قالب نکته، نظر نویسنده، نظر آزمونی، نظر دکتری و یا ارائه گوشزد) می‌باشد. این موضوع مسلماً کمک شایانی در فهم و یا تحلیل ماده یا اصل (به صورت مختصر و مفید) خواهد داشت؛ ما هر ساله در ویرایش‌های جدید، سعی کرده‌ایم این موضوع را پررنگ تر دنبال کنیم؛ مخصوصاً اینکه در چند قانون اصلی، متن را به صورت محشای آزمونی درآورده‌ایم که گام بسیار مهمی برای یادگیری داوطلبان می‌باشد؛ لذا این موضوع (با توجه مشغله‌های متفاوت اکثر داوطلبان دکتری و ضیق وقت مطالعه) اهمیت زیادی دارد.
 - ویژگی مهم دیگر این کتاب این است که حتی المقدور سعی کرده‌ایم قوانین کتاب را از طریق ناسخ و منسوخ، به روز نگه داریم و کتاب را برای داوطلبان حقوق عمومی کاربردی نماییم. ضمن اینکه این موضوع (یعنی جدا کردن ناسخ و منسوخ و یا اصلاح مواد قانون) توسط نویسنده‌ای امکانپذیر بوده که در حقوق عمومی تخصص داشته و بر قوانین حقوق عمومی مسلط باشد. از این رو، این موضوع نیز نکته‌ای بسیار مهم برای داوطلبان و کاربردی شدن کتاب است.
 - مورد دیگر این است که داوطلبان عموماً نیازمند دسترسی به آخرین ورژن قوانین حقوق عمومی هستند و چنانچه قانونی، اصلاحیه یا الحاقیه‌ای داشته باشد؛ انتظار دارند که به این اصلاحیات دسترسی داشته باشند؛ دلیل این امر نیز تغییرات فراوان قوانین است که دامنگیر قوانین و مقررات اداری، اساسی و بعضاً قوانین مربوط به حقوق کار است. (به طور نمونه قانون دیوان عدالت اداری و قانون مدیریت خدمات کشوری اخیراً اصلاحاتی داشته که به طور حتم در سوالات آزمون پیش رو تاثیرگذار خواهد بود).
 - موضوع دیگر که باعث کاربردی شدن کتاب مجموعه قوانین شده، اشاره به قوانین تطبیقی است که برای آزمون اهمیت اساسی دارد. حتماً داوطلبان حقوق عمومی واقفند که در آزمون‌های جدید، از قوانین اساسی چند کشور مهم، سوال طرح می‌شود؛ از این رو قوانین اساسی تطبیقی را نیز جهت مطالعه در این کتاب قرار داده‌ایم.
- به داوطلبان حقوق عمومی یک گوشزد مهم داریم؛ اینکه داوطلبان، قبل از شروع به مطالعه، به قوانین مهم و پرکاربرد آزمونی که در قسمت فراوانی قوانین و مقررات آزمونی آمده، نگاهی داشته باشند. این برنامه ریزی بر اساس تکرار سوالات آزمونی از قوانین و مقررات از سال ۱۳۹۰ تا کنون بوده است؛ لذا داوطلب دکتری نباید این مجموعه کاربردی را بر اساس فهرست کتاب مطالعه

نماید (چرا که برخی از داوطلبان هستند که از صفحه ۱ کتاب، مطالعه را شروع کرده و به صفحه آخر کتاب، ختم می‌نمایند) در غیر این صورت زیان عدم توجه به برنامه ریزی ارائه شده به خود داوطلب خواهد رسید.
التهایه اینکه در تهیه این کتاب مجموعه دلسوز انتشارات حقوقی عدلیه کمک فراوانی داشتند؛ هر چند به نظر می‌رسد این وجیزه به صورت کاربردی و با دیدگاه آموزشی تهیه شده است اما وجود نواقص و اشتباهات محتمل به نظر می‌رسد؛ لذا باعث امتنان است که حقیر را از پیشنهادات و گوشزدهای خود راهنمایی و منتفع نمایید.

فیروزه امینیان

بخش اول:

فراوانی قوانین آزمونی

فراوانی قوانین آزمون دکتری حقوق عمومی

قوانینی که بر اساس فراوانی سوالات دکتری در ۱۳ سال اخیر، بیشترین تکرار را در سوالات آزمون دکتری حقوق عمومی داشته به شرح ذیل است؛

• قانون اساسی
• نظریات تفسیری شورای نگهبان
• قانون آیین نامه داخلی مجلس
• آیین نامه داخلی شورای نگهبان
• قانون مدیریت خدمات کشوری
• قانون شوراها
• قانون دیوان عدالت اداری
• قانون رسیدگی به تخلفات اداری
• قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور
• قانون تقسیمات کشوری
• قانون مسئولیت مدنی
• قانون منع تصدی بیش از یک شغل دولتی
• قانون نظارت بر رفتار قضات
• قانون برگزاری مناقصات دولتی
• قانون شرایط عمومی پیمان
• قانون فهرست نهادهای عمومی غیردولتی
• قانون گزینش
• قانون ارتقاء نظام سلامت اداری
• قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی
• مصوبه وظایف استانداران و فرمانداران
• آیین نامه داخلی هیئت دولت

گوشزد: داوطلبان دکتری حقوق عمومی لازم است؛ به قوانین و مقررات فوق تسلط کامل داشته باشند و بعد از تسلط بر موارد فوق، سراغ مطالعه قوانین بعدی بروند.

بخش دوم:

قوانین و مقررات اساسی

توجه: قابل توجه داوطلبان حقوق عمومی:

محشای آزمون قانون اساسی همراه با نظریات تفسیری شورای نگهبان می باشد.

محشای آزمون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۸)

مقدمه قانون اساسی

جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی^۱ می باشد. ماهیت انقلاب عظیم اسلامی ایران و روند مبارزه مردم مسلمان از ابتدا تا پیروزی که در شعارهای قاطع و کوبنده همه قشرهای مردم تبلور می یافت این خواست اساسی را مشخص کرده و اکنون در طلیعه این پیروزی بزرگ، ملت ما با تمام وجود نیل به آن را می طلبد. ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت های ایران در سده اخیر، **مکتبی و اسلامی بودن آن است.** ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضد استعماری ملی شدن نفت به این تجربه گرانبار دست یافت که علت اساسی و مشخص عدم موفقیت این نهضت ها، **مکتبی نبودن مبارزات بوده است.** گرچه در نهضت های اخیر خط فکری اسلامی و رهبری روحانیت مبارز سهم اصلی و اساسی را برعهده داشت ولی به دلیل دور شدن این مبارزات از مواضع اصیل اسلامی، جنبش ها به سرعت به رکود کشانده شد. از این جا وجدان بیدار ملت به رهبری مرجع عالی قدر تقلید حضرت آیت الله العظمی امام خمینی ضرورت پیگیری خط نهضت اصیل مکتبی و اسلامی را دریافت و این بار روحانیت مبارز کشور که همواره در صف مقدم نهضت های مردمی بوده و نویسندگان و روشنفکران متعهد با رهبری ایشان تحرک نوینی یافت. **(آغاز نهضت اخیر ملت ایران در سال هزار و سیصد و هشتاد و دو هجری قمری برابر با هزار و سیصد و چهل و یک هجری شمسی می باشد.)**

طایفه نهضت

اعتراض درهم کوبنده امام خمینی به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیسم جهانی بود، عامل حرکت یکپارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خونبار امت اسلامی در خرداد ماه ۴۲ که در حقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به عنوان رهبری اسلامی تثبیت و مستحکم نمود و علی رغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت مستشاران آمریکایی) پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و بویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز راه خود را در میان تبعید و زندان، شکنجه و اعدام ادامه دادند. در این میان قشر آگاه و مسوول جامعه در سنگر مسجد، حوزه های علمیه و دانشگاه به روشنگری پرداخت و با الهام از مکتب انقلابی و پر بار اسلام تلاش پیگیر و ثمربخشی را در بالابردن سطح آگاهی و هوشیاری مبارزاتی و مکتبی ملت مسلمان آغاز کرد. رژیم استبداد که سرکوبی نهضت اسلامی را با حمله دژخیمان به فیضیه و دانشگاه و همه کانون های پرخروش انقلاب آغاز نموده بود، به مذبحخانه ترین اقدامات ددمنشانه جهت رهایی از خشم انقلابی مردم، دست زد و در این میان، جوخه های اعدام، شکنجه های قرون وسطایی و زندانهای درازمدت، بهایی بود که ملت مسلمان ما به نشانه عزم راسخ خود به ادامه مبارزه می پرداخت. خون صدها زن و مرد جوان و با ایمان که سحرگاهان در میدان های تیر، فریاد «الله اکبر» سر می دادند یا در میان کوچه و بازار

^۱ نکته: در اینجا برداشت دینی و فرا کشوری و اسلامی از یک گروه انسانی مدنظر قرار گرفته است. برای اینکه بتوان کلمه امت را از اصطلاحات دیگر بازشناخت به نکات ذیل توجه نمایید:

ملت: اصطلاحی است حقوقی که به معنای گروه انسانی است که در یک سرزمین زیر نظر قدرت یک دولت هستند. به بیان دیگر ملت را می توان یک واحد بزرگ انسانی تعریف نمود که عامل پیوند آن یک فرهنگ و آگاهی مشترک است. برای ملت نظریات ارگانیکی و مکانیکی ارائه شده است.

امت: یک برداشت دینی از مردم یک مذهب و به صورت گسترده است که مرز ندارد و شمول آن، ممکن است مردم کشورهای دیگر را نیز بگیرد؛ مثل امت مقرر در اصل ۱۱ قانون اساسی نیز مورد اشاره قرار گرفته است.

ملیت و تابعیت: رابطه حقوقی و سیاسی اشخاص با یک دولت معین که در اصل ۴۲ قانون اساسی مورد اشاره قرار گرفته است.

شهروند و شهروندی: فردی است در رابطه با یک دولت که از سویی برخوردار از حقوق سیاسی و مدنی است و از سوی دیگر در برابر دولت، تکلیف هایی برعهده دارد. بنابراین اتباع یک کشور یا دولت، همان شهروندان می باشند که حقوق و تکالیف آنان توسط قوانین اساسی و مدنی تعیین می گردد. رابطه تابعیت، رابطه شهروندی نیز می باشد.

هدف گلوله‌های دشمن قرار می‌گرفتند، انقلاب اسلامی ایران را تداوم بخشید، بیانیه‌ها و پیام‌های پی در پی امام به مناسبت‌های مختلف، آگاهی و عزم امت اسلامی را عمق و گسترش هر چه فزونتر داد.

حکومت اسلامی

طرح حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه که در اوج خفقان و اختناق رژیم استبدادی از سوی امام‌خیمینی ارائه شد، انگیزه مشخص و منسجم نوینی را در مردم مسلمان ایجاد نمود و راه اصیل مبارزه مکتبی اسلام را گشود که تلاش مبارزان مسلمان و متعهد را در داخل و خارج کشور فشرده‌تر ساخت. در چنین خطی نهضت ادامه یافت تا سرانجام نارضایی‌ها و شدت خشم مردم بر اثر فشار و اختناق روزافزون در داخل و افشاگری و انعکاس مبارزه به وسیله روحانیت و دانشجویان مبارز در سطح جهانی، بنیان‌های حاکمیت رژیم را بشدت متزلزل کرد و به ناچار رژیم و اربابانش مجبور به کاستن از فشار و اختناق و به اصطلاح بازکردن فضای سیاسی کشور شدند تا به گمان خویش دریچه اطمینانی به منظور پیشگیری از سقوط حتمی خود بگشایند اما ملت برآشفته و آگاه و مصمم به رهبری قاطع و خلل‌ناپذیر امام، قیام پیروزمند و یکپارچه خود را به طور گسترده و سراسری آغاز نمود.

خشم ملت

انتشار نامه توهین‌آمیزی به ساحت مقدس روحانیت و بویژه امام‌خیمینی در ۱۷ دی ۱۳۵۶ از طرف رژیم حاکم این حرکت را سریعتر نمود و باعث انفجار خشم مردم در سراسر کشور شد و رژیم برای مهارکردن آتشفشان خشم مردم کوشید این قیام معترضان را با به خاک و خون کشیدن، خاموش کند، اما این خود خون بیشتری در رگ‌های انقلاب جاری ساخت و تپش‌های پی در پی انقلاب در هفتم‌ها و چهلم‌های یادبود شهدای انقلاب، حیات و گرمی و جوشش یکپارچه و هر چه فزونتری به این نهضت در سراسر کشور بخشید و در ادامه استمرار حرکت مردم تمامی سازمان‌های کشور **با اعتصاب یکپارچه خود و شرکت در تظاهرات خیابانی** در سقوط رژیم استبدادی مشارکت فعالانه جستند، همبستگی گسترده مردان و زنان *از همه اقشار و جناح‌های مذهبی و سیاسی* در این مبارزه به طرز چشمگیری تعیین‌کننده بود و **مخصوصاً زنان به شکل بارزی در تمامی صحنه‌های این جهاد بزرگ حضور فعال و گسترده‌ای داشتند**، صحنه‌هایی از آن نوع که مادری را با کودکی در آغوش، شتابان به سوی میدان نبرد و لوله‌های مسلسل نشان می‌داد، بیانگر سهم عمده و تعیین‌کننده این قشر بزرگ جامعه در مبارزه بود.

بهای که ملت پرداخت

نهال انقلاب پس از یک سال و اندی مبارزه مستمر و پیگیر با باروری از خون بیش از شصت هزار شهید و صدهزار زخمی و معلول و با برجای نهادن میلیاردها تومان خسارت مالی در میان‌فریادهای: **«استقلال، آزادی، حکومت اسلامی»** به ثمر نشست و این نهضت عظیم که با تکیه بر ایمان و وحدت و قاطعیت رهبری در مراحل حساس و هیجان‌آمیز نهضت و نیز فداکاری ملت به پیروزی رسید موفق به درهم کوبیدن تمام محاسبات و مناسبات و نهادهای امپریالیستی گردید که در نوع خود سرفصل جدیدی بر انقلابات گسترده مردمی در جهان شد. ۲۱ و ۲۲ بهمن سال یکهزار و سیصد و پنجاه و هفت روزهای فروریختن بنیاد شاهنشاهی شد و استبداد داخلی و سلطه خارجی متکی بر آن را درهم شکست و با این پیروزی بزرگ طلیعه حکومت اسلامی که خواست دیرینه مردم مسلمان است نوید پیروزی نهایی را داد. ملت ایران به طور یکپارچه و با شرکت مراجع تقلید و علمای اسلام و مقام رهبری در همه‌پرسی جمهوری اسلامی تصمیم نهایی و قاطع خود را بر ایجاد نظام نوین جمهوری اسلامی اعلام کرد و با اکثریت ۹۸/۲٪ به نظام جمهوری اسلامی رأی مثبت داد. اکنون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان بیانگر نهادها و مناسبات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه باید راهگشای **تحکیم پایه‌های حکومت اسلامی و ارائه دهنده طرح نوین نظام حکومتی** بر ویرانه‌های نظام طاغوتی قبلی گردد.

شیوه حکومت در اسلام

حکومت از دیدگاه اسلام، برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی هم‌کیش و هم‌فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید. ملت ما در جریان تکامل انقلابی خود از غبارها و زنگارهای طاغوتی زدوده شد و از آمیزه‌های فکری بیگانه خود را پاک نمود و به مواضع فکری و جهان‌بینی اصیل اسلامی بازگشت و اکنون بر آن است که با موازین اسلامی جامعه نمونه (اسوه) خود را بنا کند. بر چنین پایه‌ای، رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی را به وجود آورد که در آن انسان با ارزش‌های والا و جهان‌شمول اسلامی پرورش یابد. قانون اساسی با توجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود، زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند بویژه در گسترش روابط بین‌المللی، با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل **امت واحد جهانی** را هموار کند (ان هذو امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون) و استمرار به مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان قوام یابد. باتوجه به ماهیت این نهضت بزرگ، قانون اساسی **تضمینگر نفی هر گونه استبداد فکری و اجتماعی و انحصار اقتصادی** می‌باشد و درخط گسستن از سیستم استبدادی، و **سپردن**

سرنوشت مردم به دست خودشان تلاش می‌کند! (و یضع عنهم اصرهم و الاغلال التي كانت عليهم). در ایجاد نهادها و بنیادهای سیاسی که خود پایه تشکیل جامعه است براساس تلقی مکتبی، صالحان عهده‌دار حکومت و اداره مملکت می‌گردند (ان الارض یرثها عبادی الصالحون) و قانونگذاری که مبین ضابطه‌های مدیریت اجتماعی است بر مدار قرآن و سنت، جریان می‌یابد. بنابراین نظارت دقیق و جدی از ناحیه اسلام‌شناسان عادل و پرهیزکار و متعهد (فقهای عادل) امری محتوم و ضروری است و چون هدف از حکومت، رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام‌الهی است (و الی الله مصیر) تا زمینه بروز و شکوفایی استعدادها به منظور تجلی ابعاد خداگونگی انسان فراهم آید (تخلقوا باخلاق الله) و این جز در گرو **مشارکت فعال و گسترده تمامی عناصر اجتماع در روند تحول جامعه**^۲ نمی‌تواند باشد. باتوجه به این جهت، قانون اساسی زمینه چنین مشارکتی را در تمام مراحل تصمیم‌گیری‌های سیاسی و سرنوشت‌ساز برای همه افراد اجتماع فراهم می‌سازد تا در مسیر تکامل انسان هر فردی خود دست‌اندرکار و مسوول رشد و ارتقاء و رهبری گردد که این همان تحقق حکومت مستضعفین در زمین خواهد بود. (و نرید ان نمین علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین)

ولایت فقیه عادل

براساس ولایت امر و امامت مستمر، قانون اساسی زمینه تحقق رهبری فقیه جامع‌الشرایطی را که از طرف مردم به عنوان رهبر شناخته می‌شود (مجاری الامور بید العلماء بالله الامناء علی حلاله و حرامه) آماده می‌کند تا ضامن عدم انحراف سازمان‌های مختلف از وظایف اصیل اسلامی خود باشد.

اقتصاد وسیله است نه هدف

در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه همچون دیگر نظام‌های اقتصادی تمرکز و تکاثر ثروت و سودجویی، زیرا که در مکاتب مادی، اقتصاد خود هدف است و بدین جهت در مراحل رشد، اقتصاد عامل تخریب و فساد و تباهی می‌شود ولی در اسلام اقتصاد وسیله است و از وسیله انتظاری جز کارآیی بهتر در راه وصول به هدف نمی‌توان داشت. با این دیدگاه برنامه اقتصاد اسلامی فراهم کردن زمینه مناسب برای بروز خلاقیت‌های متفاوت انسانی است و بدین جهت تامین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او برعهده حکومت اسلامی است.

زن در قانون اساسی

در ایجاد بنیادهای اجتماعی اسلامی، نیروهای انسانی که تاکنون در خدمت استثمار همه‌جانبه خارجی بودند هویت اصلی و حقوق انسانی خود را باز می‌یابند و در این بازیابی طبیعی است که زنان به دلیل ستم بیشتری که تاکنون از نظام طاغوتی متحمل شده‌اند استیفای حقوق آنان بیشتر خواهد بود. خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است. زن در چنین برداشتی از واحد خانواده، از حالت (شیء بودن) و یا (ابزار کار بودن) در خدمت اشاعه مصرف‌زدگی و استثمار، خارج شده و ضمن بازیافتن وظیفه خطیر و پرارج مادری در پرورش انسان‌های مکتبی پیشاهنگ و خود هم‌رمز مردان در میدان‌های فعال حیات می‌باشد و در نتیجه پذیرای مسوولیتی خطیرتر و در دیدگاه اسلامی برخوردار از ارزش و کرامتی والاتر خواهد بود.

ارتش مکتبی^۳

در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور **توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس و ضابطه باشد** بدین جهت **ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب**^۴ در انطباق با هدف فوق شکل داده می‌شوند و نه تنها حفظ و حراست از مرزها بلکه بار

۱ - بنابراین در مقدمه قانون اساسی به اصل حق تعیین سرنوشت اشاره شده است. در اصول هم، اصل ۵۶ به این حق اشاره داشته است.

۲ - اصل مشارکت عمومی اولین اصل از اصول دموکراسی است. (اصول دموکراسی عبارتند از: الف) حق مشارکت همگانی (ب) وجود آزادی‌ها (ج) تسامح و تحمل چندگانگی سیاسی (د) حکومت اکثریت و احترام به اقلیت (ه) اصل برابری همه انسان‌ها (و) توزیع خردمندانه قدرت.

۳ - نکته: مطابق مقدمه قانون اساسی، اصل اساسی تشکیل ارتش، مکتبی بودن است.

۴ - سوال دکتری سال ۹۸ - براساس مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حفظ و حراست از مرزها و جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان، برعهده کدام مورد است؟

(۱) ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۲) نیروهای نظامی و انتظامی
(۳) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۴) ارتش جمهوری اسلامی

گزینه ۱ صحیح است.

رسالت مکتبی یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز عهده‌دار خواهند بود. (و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدوالله و عدوکم و آخرین من دونهم).

قضا در قانون اساسی

مساله قضا در رابطه با پاسداری از حقوق مردم در خط حرکت اسلامی، به منظور پیشگیری از انحرافات موضعی در درون امت اسلامی امری است حیاتی، از این رو ایجاد سیستم قضائی بر پایه عدل اسلامی و متشکل از قضات عادل و آشنا به ضوابط دقیق دینی، پیش‌بینی شده است، این نظام به دلیل حساسیت بنیادی و دقت در **مکتبی بودن** آن لازم است به دور از هر نوع رابطه و مناسبات ناسالم باشد. (و اذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل)

قوه مجریه

قوه مجریه به دلیل اهمیت ویژه‌ای که در رابطه با اجرای احکام و مقررات اسلامی به منظور رسیدن به روابط و مناسبات عادلانه حاکم بر جامعه دارد و همچنین ضرورتی که این مساله حیاتی در زمینه‌سازی وصول به هدف نهایی حیات خواهد داشت، بایستی راهگشای ایجاد جامعه اسلامی باشد. نتیجتاً محصورشدن در هر نوع نظام دست و پاگیر پیچیده که وصول به این هدف را کند و یا خدشه‌دار کند از دیدگاه اسلامی نفی خواهد شد، بدین جهت **نظام بوروکراسی**^۱ که زاییده و حاصل حاکمیت‌های طاغوتی است، بشدت طرد خواهد شد تا نظام اجرایی با کارایی بیشتر و سرعت افزونتر در اجرای تعهدات اداری به وجود آید.

وسایل ارتباط جمعی

وسایل ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون) بایستی در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره‌جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضداسلامی جدا پرهیز کند. پیروی از اصول چنین قانونی که **آزادی و کرامت انبای بشر** را سرلوحه اهداف خود دانسته و راه رشد و تکامل انسان را می‌گشاید بر عهده همگان است و لازم است که امت مسلمان با انتخاب مسوولین کاردان و مومن و نظارت مستمر بر کار آنان به طور فعالانه در ساختن جامعه اسلامی مشارکت جویند، به امید این که **در بنای جامعه نمونه اسلامی (اسوه)** که بتواند الگو و شهیدی بر همگی مردم جهان باشد موفق گردد. (و کذلک جعلناکم امهً وسطاً لتکونوا شهداء علی الناس)

نمایندگان

مجلس خبرگان {جهت آزمون: مجلس خبرگان قانون اساسی، قوه موسس و بنیان‌گذار قانون اساسی سال ۵۸ بود} متشکل از نمایندگان مردم، کار تدوین قانون اساسی را براساس بررسی **پیش‌نویس پیشنهادی دولت** و **کلیه پیشنهادهایی که از گروه‌های مختلف مردم رسیده بود**^۲ در دوازده فصل که **مشمول بر یکصد و هفتاد و پنج اصل می‌باشد {جهت آزمون: این مقدمه مربوط به زمان سال ۵۸ است؛ از این رو به ۱۷۵ اصل اشاره کرده است. بنابراین در زمان قانون اساسی کنونی یعنی قانون اساسی بازنگری شده، ۱۷۷ اصل دارد. پس متوجه می‌شویم این مقدمه، در بازنگری تغییر نیافته است.}** در طلیعه پانزدهمین قرن هجرت پیغمبر اکرم صلی‌الله علیه و واله و سلم بنیانگذار مکتب‌رهای بخش اسلام با اهداف و انگیزه‌های مشروح فوق به پایان رساند، به این امید که این قرن، **قرن حکومت جهانی مستضعفین و شکست تمامی مستکبرین** گردد.

۱ - بوروکراسی، نظامی است که تئوریسین آن ماکس وبر است.

۲ - **سوال دکتری سال ۹۸ - برابر مقدمه قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸، مبنای نگارش این قانون، کدام مورد بوده است؟**

(۱) پیشنهادهای شورای انقلاب و طرح‌های پیشنهادی دولت

(۲) پیشنهادهای دولت و اصلاحات پیشنهادی از سوی مراجع تقلید

(۳) پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهای گروه‌های مختلف مردم

(۴) پیش‌نویس پیشنهادی دولت و اصلاحات به عمل آمده از سوی مجلس خبرگان

پاسخ تشریحی: بر اساس مقدمه قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸، مبنای نگارش قانون اساسی پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهای گروه‌های مختلف مردم بود. این قانون در همین سال (۱۳۵۸) توسط مجلس خبرگان قانون اساسی در ۱۷۵ اصل تصویب شده و همان سال (در تاریخ ۱۱ و ۱۲ آذر سال ۵۸) به همه‌پرسی گذاشته شد.

گزینه ۳ صحیح است.

• فصل اول: اصول کلی

نوع حکومت؛ جمهوری اسلامی

اصل ۱- حکومت ایران جمهوری اسلامی^۱ است که ملت ایران، بر اساس اعتقاد دیرینه‌اش به **حکومت حق و عدل قرآن**، در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالیقدر تقلید آیت‌الله العظمی امام خمینی، در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یک هزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی‌الاولی سال یک هزار و سیصد و نود و نه هجری قمری با اکثریت ۹۸/۲٪ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به آن رأی مثبت داد.

نکته مطابق اصل اول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، متوجه این نکته می‌شویم که:

- اولین همه‌پرسی درباره شکل نظام (جمهوریت و اسلامیت نظام) بود که در اصل اول قانون اساسی اشاره شده است.
- دومین همه‌پرسی نیز مربوط به تصویب متن قانون اساسی بود که خبرگان قانون اساسی متن آن را تهیه کرده بودند.

لازم به ذکر است؛ قانون اساسی در سال ۱۳۵۸ تصویب شد و در سال ۱۳۶۸ برای اولین بار بازنگری شد:

- **اول)** بر اساس مقدمه قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸، مبنای نگارش قانون اساسی پیش نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادی‌های گروه‌های مختلف مردم بود. این قانون در همان سال (۱۳۵۸) توسط مجلس خبرگان قانون اساسی در ۱۷۵ اصل تصویب شده و در تاریخ ۱۱ و ۱۲ فروردین سال ۱۳۵۸ به همه‌پرسی گذاشته شد. قانون اساسی سال ۱۳۵۸ بر اساس همه‌پرسی تصویبی، تصویب شده است. (معنای همه‌پرسی تصویبی این است که متن توسط حکومت آماده شده و فقط نظر مردم پرسیده می‌شود که در قالب تصویب و یا عدم تصویب متن پیشنهادی است) که بایستی با آری یا نه موافقت یا مخالفت خود را با حکومت جمهوری اسلامی اعلام می‌کردند.
- **دوم)** پس از پیشنهاد و تأیید اصلاح‌ها در شورای بازنگری قانون اساسی در تاریخ ششم مرداد ۱۳۶۸، نسخه جدید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به همه‌پرسی {تصویبی} گذاشته شد که با ۵۴/۵٪ درصد از کل واجدین شرایط، در آن شرکت نمودند و با ۹۷/۵٪ رأی مثبت به تصویب مردم ایران رسید.^۲

سوال دکتری سال ۹۹- به موجب قانون اساسی، جمهوری اسلامی ایران کدام مورد را حق همه مردم جهان می‌شناسد؟

- (۱) استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل
- (۲) نفی هر گونه سلطه جویی و سلطه پذیری
- (۳) سعادت انسان در کل جامعه بشری
- (۴) پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه

پاسخ تشریحی: با توجه به مقدمه قانون اساسی، اصول ۱، ۹ و ۱۵۴ قانون اساسی، حکومت حق و عدل و استقلال و آزادی را حق همه مردم جهان می‌شناسد.
*گزینه ۱ صحیح است.

۱ - **نکته:** جمهوریت مربوط به شکل نظام است و اسلامیت مربوط به محتوا در جمهوریت، رأی، برگزیدن، انتخاب و نظر مردم محترم شمرده شده است (که با اصل ۶ مرتبط است) در اسلامیت، بایستی همه قوانین و مقررات بر طبق موازین اسلامی باشد. (مطابق اصل ۴ قانون اساسی همه قوانین و مقررات بایستی مبتنی بر اسلام باشند.)

۲ - پس از تصویب اولین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۸، امام خمینی در سال ۱۳۶۸ در نامه‌ای خطاب به رئیس‌جمهور وقت (مقام رهبری) هیئتی به ریاست علی مشکینی را مأمور بازنگری و اصلاح قانون اساسی نمود.

مثال از یک اصل دیگر قانون اساسی:

و
و
و

صلاحیت هیئت وزیران و وزراء در وضع تصویب نامه و آیین نامه

اصل ۱۳۸- علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد **برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری** به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد. دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیون‌ها در محدوده قوانین پس از تأیید رئیس جمهور لازم‌الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیون‌های مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران بفرستند.

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۲:

«۱- دولت در رابطه با نظر ریاست جمهوری اگر توضیحات و دلائلی داشته باشد به رئیس جمهوری ارائه دهد تا چنانچه رئیس جمهور توضیحات را کافی دانست تصویب نامه صادره اجرا شود.

۲- پاسخ سؤال دوم از نظریه شماره ۱۹۴۷ مورخ ۲۵/ ۷/ ۱۳۶۳ شورای نگهبان معلوم می‌شود و بررسی جدید لزوم ندارد.

۳- مستفاد از اصل ۱۲۶ قانون اساسی این است که قبل از اعلام نظر رئیس جمهور مصوبه رسمیت اجرائی ندارد علیهذا تعارض بین نظر دیوان عدالت اداری که پس از رسمیت یافتن مصوبه قابل اظهار است با نظر رئیس جمهور بی‌موضوع می‌باشد.

۴- به موجب این اصل بررسی و اظهار نظر در مغایرت مصوبه با قوانین با شخص رئیس جمهور است، ولی اعلام نظر او از سوی مشاور یا رئیس دفتر ریاست جمهوری به طور رسمی در صورتی که قبلاً رئیس جمهور به مسئولیت خود رسمیت و اعتبار امضاء او را اعلام کرده باشد، مغایر با قانون اساسی نیست.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۷۱: آیا لفظ «قوانین» مندرج در قسمت اخیر اصل (۱۳۸) قانون اساسی قابل تسری به قانون اساسی نیز بوده و بالنتیجه ریاست محترم مجلس شورای اسلامی مسئولیت تطبیق مصوبات دولت با قانون اساسی را نیز خواهند داشت یا به دلالت قسمت اخیر اصل (۸۵) قانون اساسی ناظر به قوانین عادی است؟

«کلمه "قوانین" مذکور در ذیل اصل (۱۳۸) قانون اساسی شامل قانون اساسی نمی‌شود.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۷۱: «از اصل ۱۳۴ قانون اساسی استفاده می‌شود که در هر یک از موارد اختلاف، هیأت وزیران مرجع اتخاذ تصمیم است و لاغیر. مگر در واگذاری تصویب برخی از امور مربوط به وظائف دولت به کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر (به موجب اصل ۱۳۸ قانون اساسی).»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۷۲: «مستفاد از مصوبه هیأت دولت این است که غیر وزرا حق رأی ندارند و لذا محذور مذکور در نامه فوق پیش نمی‌آید لکن از این لحاظ که غیر وزرا را نیز عضو کمیسیون مذکور دانسته است خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۷۶: ۱ - آیا وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند؟

۲ - در صورتی که وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی باشند تشکیل و تصمیم‌گیری هیأت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است یا خیر؟

۳ - معاونان رئیس جمهور که به استناد اصل ۱۲۶ قانون اساسی برای اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی منصوب شده‌اند بعد از پایان دوره ریاست جمهوری می‌توانند به کار ادامه دهند یا نیاز به حکم جدید دارند؟

۴ - کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ است یا صرفاً تصمیماتی که در حکم تصمیم هیأت وزیران باشد اعتبار خواهد داشت؟

۵ - آیا تشکیل کمیسیونهای متشکل از وزرای موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی در فاصله زمانی مزبور مجاز است و تصمیمات ایشان با تأیید ریاست جمهوری جدید، لازم‌الاجرا است یا خیر؟

«۱- وزرا از زمان اختتام دوره ریاست جمهوری تا رأی اعتماد به وزرای جدید کماکان بر مسئولیت خود باقی می‌مانند.

۲ - وزرای موجود در فاصله مزبور بر مسئولیت باقی هستند و تشکیل و تصمیم‌گیری هیأت وزیران تحت نظر ریاست جمهوری جدید میسر است.

۳ - معاونان رئیس جمهور به عنوان معاون به کار خود ادامه می‌دهند لکن در آن قسمت که مربوط به اداره امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی است اداره کار منوط به نوعی موافقت رئیس جمهور می‌باشد.

۴ - کلیه تصمیمات نمایندگان ویژه رئیس جمهور که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی انتخاب شده‌اند در این مدت نافذ نمی‌باشد.

۵ - در بند ۵ با تأیید ریاست جمهوری جدید، تصمیمات مذکور، لازم‌الاجرا است.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۷۸: ۱ - آیا ارجاع وضع و تصویب آئین‌نامه اجرایی قانون به کمیسیون یا کمیسیونهای داخلی مجلس صحیح است؟

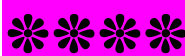
«ارجاع تصویب آئین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیونهای مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۸۳: ۱ - «همانطور که مصوبات دولت خارج از موارد چهارگانه مذکور در اصل ۱۳۸ قانون اساسی برخلاف قانون اساسی و خارج از حدود و اختیارات دولت است، رسیدگی به اینگونه مصوبات هم خارج از حدود اختیارات ریاست مجلس است.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۹۰: ۱ - «بدیهی است رییس قوه قضاییه نمی‌تواند برای دستگاه‌های خارج از این قوه آیین‌نامه وضع نماید، اما می‌تواند در حدود اختیارات مذکور در قانون اساسی، آیین‌نامه تصویب کند، در این صورت آیین‌نامه مصوب ایشان برای همه دستگاه‌ها لازم‌الاتباع است.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۹۱: ۱ - «هیأت وزیران پس از اعلام نظر رئیس مجلس شورای اسلامی مکلف به تجدیدنظر و اصلاح مصوبه خویش است؛ در غیر این صورت پس از گذشت مهلت مقرر قانونی، مصوبه مورد ایراد ملغی‌الاثرب خواهد شد.»

نظریه تفسیری شورای نگهبان مورخ ۱۳۶۰: ۱ - به موجب قسمت اخیر تبصره (۱) ماده (۱) لایحه قانونی تشکیل پلیس قضائی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب مقرر گردیده: «ترتیب استخدام و میزان حقوق و ترفیعات به موجب آئین‌نامه‌ای خواهد بود که وزارت دادگستری تهیه خواهد کرد و به تصویب هیأت وزیران یا شورای انقلاب می‌رساند.» بنابراین هیأت وزیران نظر به عدم تعیین وزیر دادگستری و با توجه به اصل ۱۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به موجب آن شورای عالی قضائی بالاترین مقام قوه قضائیه است و به استناد اختیار ناشی از تبصره مذکور اقدام به تصویب طرح پیشنهادی شورای عالی قضائی به شرح تصویب‌نامه فوق‌الذکر نموده است. اینک نظر به اینکه هم لایحه قانونی مزبور و هم تصویب‌نامه هیأت وزیران که مبتنی بر این لایحه قانونی بوده است مورد ایراد ریاست جمهوری قرار گرفته لذا خواهشمند است نظر آن شورا را در این خصوص اعلام نمایند تا اقدام لازم به عمل آید. «به نظر اکثریت اعضای شورا تصویب‌نامه مورد سؤال با اصل پنجاه و سوم (۵۳) قانون اساسی مغایرت دارد و با اصل ۱۳۸ قانون اساسی مغایر شناخته نشد.»

سوال دکتری سال ۹۸- به موجب قانون اساسی، در خصوص لازم‌الاجرا شدن کدام دسته از مصوبات، نیازی به تایید شورای نگهبان نیست؟

- (۱) قوانین آزمایشی در مدتی که به صورت آزمایشی اجرا می‌شوند.
 (۲) اساسنامه‌های موسسات وابسته به دولت مصوب هیئت وزیران
 (۳) اساسنامه‌های موسسات دولتی مصوب کمیسیون‌های مجلس
 (۴) آئین‌نامه‌های قوانین آزمایشی مصوب هیئت وزیران

پاسخ تشریحی: قوانین آزمایشی جهت مغایرت یا عدم مغایرت با شرع و قانون اساسی به نظر شورای نگهبان می‌رسد؛ اما در خصوص لازم‌الاجرا شدن آئین‌نامه‌های اجرای قوانین آزمایشی مصوب هیئت وزیران، نیازی به تأیید شورای نگهبان نیست و فقط ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس می‌رسد. ضمناً اساسنامه‌های موسسات وابسته به دولت مصوب هیئت وزیران و قوانین آزمایشی در مدتی که به صورت آزمایشی اجرا می‌شوند و اساسنامه‌های موسسات دولتی مصوب کمیسیون‌های مجلس نیاز به تأیید شورای نگهبان دارند.
 *گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری سال ۹۳- وضع و تصویب آئین‌نامه اجرایی قانون توسط کمیسیون‌های داخلی مجلس چگونه است؟

- (۱) مانند سایر مصوبات نظارت پسین دیوان عدالت اداری بر روی آن اعمال می‌گردد.
 (۲) چون مصوب و آئین‌نامه‌ی اجرایی قانون است نیازی به ارسال برای شورای نگهبان ندارد.
 (۳) برای کنترل مطابقت با قوانین عادی باید به هیئت تطبیق مصوبات زیر نظر رئیس مجلس ارسال گردد.
 (۴) تصویب آئین‌نامه اجرایی قانون توسط کمیسیون‌های داخلی مجلس خلاف اصول قانون اساسی است.

پاسخ تشریحی: به موجب نظریه تفسیری مصوب ۱۳۷۸ شورای نگهبان: «ارجاع تصویب آئین‌نامه به کمیسیون یا کمیسیون‌های مجلس خلاف اصل ۱۳۸ قانون اساسی است»، بلکه تصویب آن به دولت تفویض شده است.
 *گزینه ۴ صحیح است.

سوال دکتری سال ۱۴۰۲- طبق آئین‌نامه داخلی دولت، در کدام صورت، مصوبات کمیسیون‌های موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی، پس از تایید رئیس جمهور و ابلاغ به دستگاه‌ها، حتی بدون انتشار در روزنامه رسمی، برای دستگاه‌های دولتی لازم‌الاجرا خواهد بود؟

- (۱) اگر مرتبط با حقوق و آزادی‌های عمومی باشد.
 (۲) اگر صرفاً ایجاد حق و تکلیف برای آن‌ها نماید.
 (۳) اگر بنابر دستور ویژه ریاست جمهوری باشد.
 (۴) چنانچه جنبه سری و محرمانه نداشته باشد.

پاسخ تشریحی: مطابق ماده ۳۰ آیین‌نامه داخلی هیئت دولت، مصوبات کمیسیون‌های موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی اگر مرتبط با دستگاه‌های دولتی باشد و حق و تکلیف برای آن‌ها نماید؛ پس از تایید رئیس جمهور و ابلاغ به دستگاه‌ها، حتی بدون انتشار در روزنامه رسمی، برای دستگاه‌های دولتی لازم‌الاجرا خواهد بود.
 *پاسخ صحیح گزینه ۲ می‌باشد.

ماده ۳۰ - مصوبات هیئت وزیران و کمیسیون‌های موضوع اصل ۱۳۸ قانون اساسی، در صورتی که صرفاً حق یا تکلیف برای وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت ایجاد نماید. ولو آن‌که در روزنامه رسمی منتشر نشده باشد و یا منتشر نشود، همچنین مصوبات طبقه‌بندی شده (محرمانه - خیلی محرمانه - سری - بکلی سری) از تاریخ ابلاغ به وزارتخانه یا سازمان دولتی که مصوبه به‌عنوان و خطاب به آن صادر شده است، لازم‌الاجرا است.
 تبصره - مصوباتی که علاوه بر دستگاه‌های اجرایی و کارکنان آن برای سایر مردم حق و تکلیف ایجاد می‌نماید، ۱۵ روز پس از انتشار در روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران لازم‌الاجرا است، مگر آنکه در خود مصوبه زمان یا کیفیت خاصی برای اجرای آن پیش‌بینی شده باشد.

و

و

و

و

بخش سوم:

قوانین و مقررات اداری

محشای آزمونی قانون دائمی مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات تا ۱۴۰۲)

& توجه &

نکات بسیار مهم قبل از مطالعه قانون مدیریت خدمات کشوری

یکی از مهمترین قوانین اداری که در آزمون از آنها سوال طرح می‌شود؛ قانون مدیریت خدمات کشوری است. هر چند این قانون صرفاً ۱۲۹ ماده دارد؛ اما خیلی از مواد این قانون دارای آیین نامه، بخشنامه، دستورالعمل و یا حتی قانون مرتبط با مواد قانون مدیریت و نهایتاً رویه قضائی (آرای دیوان عدالت اداری) است. پس ممکن است مطالعه صد در صد مطالب مربوط به قانون مدیریت خدمات کشوری و مقررات لا به لای این قانون، برای داوطلبی که شاغل بوده، میسر نباشد و یا مهمتر اینکه داوطلبی دو سه ماه بیشتر وقت برای مطالعه نداشته و صرفاً نیاز به مطالعه سرفصل‌های اصلی قوانین اداری داشته باشد؛ لذا با توجه به بررسی سوالات و تجربه آزمونی، اینگونه پیشنهاد می‌شود:

- (۱) چنانچه وقت شما تا آزمون بالای ۸ ماه است؛ ایرادی در مطالعه مطالب فرعی قانون مدیریت نداشته و یا اینکه داوطلبی دنبال کسب رتبه تک رقمی است و نیاز به تسلط به ریزترین مباحث اداری داشته باشد؛ در این صورت مطالعه همه مطالب و مباحث فرعی مرتبط به قانون مدیریت و مخصوصاً آیین نامه‌های مرتبط با مواد قانون مدیریت پیشنهاد می‌شود.
- (۲) اما چنانچه، داوطلبی فرصتی کمتر از ۸ ماه دارد؛ مثلاً ۲ یا ۳ ماه دیگر به زمان آزمونی او باقی مانده است؛ (طبق بررسی‌های صورت گرفته) پیشنهاد می‌شود؛ صرفاً عناوین ذیل مطالعه گردد و در وقت اختصاص یافته برای مطالعه، صرفه جویی شود و به جای آن، عناوین پیشنهاد شده، چندین بار مطالعه شود تا تاثیرش در آزمون برای داوطلب آشکار گردد. ضمناً به جرات می‌توان گفت که ۹۹ درصد سوالات مربوط به قانون مدیریت خدمات کشوری از عناوین پیشنهاد شده در ذیل بوده است؛ لذا عناوینی که برای این دسته از داوطلبان پیشنهاد می‌شود به شرح ذیل است:

۱. متن قانون مدیریت خدمات کشوری (۱۲۹ ماده)

۲. قانون فهرست نهادهای عمومی غیر دولتی (که در صفحات اولیه قانون مدیریت مورد اشاره قرار گرفته است).

۳. آیین نامه اجرایی ماده (۲۲) قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۹)

۴. آیین نامه چگونگی رفع اختلاف بین دستگاه‌های اجرایی از طریق ساز و کارهای داخلی قوه مجریه (مصوب ۱۳۸۶)

۵. قانون ممنوعیت به کارگیری بازنشستگان (مصوب ۲۰ مرداد ۱۳۹۵ مجلس شورای اسلامی) و اصلاحیه و استفساریه آن

۶. مصوبه مربوط به تشکیل شورای تحول اداری وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مستقل مصوب ۱۳۹۰ (بعد از ماده ۱۱۵ ق.م.خ.ک آمده است).

۷. مصوبه مربوط به شورای راهبری توسعه مدیریت دستگاه‌های اجرایی و استانی (مصوب ۱۳۹۳)

۸. آیین نامه انتقال و مأموریت کارمندان (تصویب نامه شماره ۴۴۲۹۵/۲۰۴۶۱ مورخ ۸۹/۱/۳۱ هیأت وزیران با اصلاحات و الحاقات بعدی) (بعد از ماده ۱۲۱ ق.م.خ.ک ذکر شده است).

۹. دستورالعمل اجرایی نحوه انتخاب و انتصاب مدیران حرفه‌ای (در قسمت ضمیمه قانون مدیریت آمده است).

۱۰. آیین نامه مأموریت (در قسمت ضمیمه قانون مدیریت آمده است).

قبل از شروع به مطالعه قانون مدیریت خدمات کشوری چند نکته را بد نیست؛ بدانید:

اولا اینکه قانون مدیریت خدمات کشوری دائمی شده است: این قانون قبلا موقتی بود؛ اما در اسفند سال ۹۷ مجلس تصویب کرد که «از تاریخ انقضای مدت آزمایشی آن» دائمی می‌شود. ضمنا یک سوال هم در آزمون آمده بود با این عنوان:

آیا قانون مدیریت، قانون استخدام کشوری را نسخ کرده است؟

۱. در مواردی که قانون مدیریت حکمی مغایر با قانون استخدام دارد؛ مقرر قانون استخدام کشوری، نسخ شده است.
۲. در مواردی که قانون استخدام حکمی دارد که در قانون مدیریت وجود ندارد؛ مواد قانون استخدام کشوری حاکم است.
۳. در مواردی که هر دو قانون حکمی درباره موضوعی دارند؛ مسلما اگر مانند هم باشد هر دو قانون حاکم است و الا قانون مدیریت.

بنابراین قانون استخدام کشوری به صورت کلی نسخ نشده و برخی از مواد آن هم اکنون نیز مجری است. به طور نمونه حالت‌های مختلفی استخدامی در قانون استخدام کشوری تعریف شده است که قانون مدیریت ندارد. (اتفاقا همین حالت‌ها در آزمون محل طرح سوال است.)

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- وزارتخانه: واحد سازمانی مشخصی است که تحقق یک یا چند هدف از اهداف دولت را برعهده دارد و به موجب قانون^۱ ایجاد شده یا می‌شود و توسط وزیر اداره می‌گردد.

ماده ۲- مؤسسه دولتی^۲: واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و با داشتن استقلال حقوقی، بخشی از وظایف و اموری را که بر عهده یکی از قوای سه‌گانه و سایر مراجع قانونی می‌باشد انجام می‌دهد.

کلیه دستگاه‌هایی که در قانون اساسی نام برده شده است در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود. (اصلاحی ۱۳۹۷)^۳

ماده ۳- مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی^۴: واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است^۵ و با تصویب مجلس شورای اسلامی به این عنوان ایجاد یا شناخته شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) بودجه سالانه آن از محل منابع غیردولتی تأمین گردد و عهده‌دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد. (اصلاحی ۱۳۹۷)^۱

^۱ وزارتخانه‌ها به موجب قانون مصوب مجلس ایجاد می‌شوند و انحلال آنها هم نیازمند تصویب نمایندگان مردم در مجلس است. **ادغام دو یا چند وزارتخانه هم با پیشنهاد دولت و تصویب مجلس صورت می‌گیرد.**

نکته: آیا وزارتخانه شخصیت حقوقی مستقل از دولت دارد؟ خیر، چرا که شخصیت حقوقی وزارتخانه و دولت یکی است. نهادهایی که در مواد بعدی آمده را دقت کنید؛ مشاهده می‌کنید که شخصیت حقوقی مستقل دارند.

^۲ از نظر قانونگذار، فعالیت‌های غیرانتفاعی دولت بصورت مؤسسه دولتی، تحت قواعد حقوق عمومی اداره می‌شود. با آنکه هدف از مؤسسات دولتی جداکردن آن از وزارتخانه‌ها و تامین استقلال نسبی آنهاست ولی در کل تابع قواعد حقوق عمومی هستند. در واقع با دادن استقلال به این سازمان‌ها، آزادی عمل بهتری داده می‌شود تا بتواند با مؤسسات خصوصی رقابت کند و از کشمکش سیاسی و اداری و اعمال نفوذ به دور باشد.

^۳ - سابقه طرح سوال دارد: آزمون کارشناسی ارشد سال ۹۲

^۴ - نکته: اخیرا اتکا و صندوق‌های «توسعه نوآوری و شکوفایی» و «کارآفرینی امید» نیز به فهرست مؤسسات عمومی غیردولتی اضافه شده‌اند.

نکته: مؤسسات ایجاد شده توسط مؤسسات عمومی غیردولتی آیا غیردولتی هستند؟ در صورتی که مؤسسه‌های وابسته به این نهادها برای اجرای امور غیردولتی و غیرانتفاعی تشکیل شده باشند و بیش از ۵۰ درصد بودجه آنها از محل منابع غیر دولتی تشکیل شده باشد آنها نیز مؤسسه عمومی غیر دولتی محسوب می‌شوند. بنابراین این مؤسسه‌ها نیز باید بیش از ۵۰ درصد بودجه سالیانه آنها از منابع غیردولتی تامین بشود و عهده‌دار خدماتی باشند که جنبه عمومی دارد.

^۵ - چرا باید یک نهادی شخصیت حقوقی مستقل داشته باشد؟ به دلیل اینکه بتواند با فراغ بال و نفوذ کمتر دولت، کارها را به سامان دهد. برای همین در ماده ۲ و ۳ و ۴ گفته شده است که مؤسسات دولتی، مؤسسات عمومی غیر دولتی و شرکت دولتی دارای استقلال حقوقی دارند.

سوال مهم: آیا شعب دیوان عدالت اداری صالح به رسیدگی به شکایت از موسسات عمومی غیر دولتی است؟

مواد ۱۰ و ۱۲ قانون دیوان عدالت اداری ۱۴۰۲، راجع به صلاحیت دیوان است. ماده ۱۰ که ناظر بر صلاحیت شعب است، مبین این امر است که دیوان عدالت اداری صرفاً نسبت به «واحدهای دولتی» صلاحیت رسیدگی دارد. در خصوص مؤسسات عمومی غیردولتی بدون اینکه ذکری از مؤسسات عمومی غیردولتی کند، صرفاً از شهرداریها و سازمان تأمین اجتماعی نام می‌برد. البته به موجب یک قانون خاص دیگری (ماده ۲۶ قانون اساسنامه هلال احمر جمهوری اسلامی ایران) رسیدگی به شکایات از تصمیمات هلال احمر هم در صلاحیت دیوان قرار گرفته است. در این مورد، یک قانون خاص وجود دارد. در ماده ۱۰ قانون دیوان هم دو مورد را بیان می‌کند: شهرداری و سازمان تأمین اجتماعی. در واقع، صلاحیت موردی شعب دیوان در خصوص رسیدگی به شکایات از مؤسسات عمومی غیردولتی، منحصر به همین سه سازمان شده است: **هلال احمر، تأمین اجتماعی و شهرداری^۲ و مؤسسات وابسته به آنها**. البته مؤسسه با شرکت متفاوت است. اگر شرکت‌های وابسته به این سازمان‌ها طرف دعوا قرار گیرند، قطعاً دیوان به این موضوع رسیدگی نمی‌کند؛ چون صلاحیت رسیدگی ندارد. قانون‌گذار در قانون مدیریت خدمات کشوری بین تعریف شرکت و مؤسسه، تفاوت قائل شده است. بنابراین **شعب دیوان** (دقت کنید که هیات عمومی صلاحیت رسیدگی به تصمیمات عام الشمول همه مؤسسات عمومی غیردولتی را دارا است و فقط صلاحیت شعب در مورد ۳ مورد ذکر شده است). صلاحیت رسیدگی به شکایات مطرح شده نسبت به تصمیمات سازمان تأمین اجتماعی، هلال احمر و شهرداری و مؤسسات وابسته به این نهادها را خواهد داشت. به غیر از این موارد، موردی وجود ندارد که در صلاحیت شعب دیوان قرار گیرد.

ادامه مواد قانون مدیریت خدمات کشوری:

ماده ۴ - شرکت دولتی: بنگاه اقتصادی است که به موجب قانون برای انجام قسمتی از تصدی‌های دولت به موجب سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری جزء وظایف دولت محسوب می‌گردد، ایجاد و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آن متعلق به دولت می‌باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی **منفرداً یا مشترکاً^۳** ایجاد شده مادام که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها منفرداً یا مشترکاً متعلق به واحدهای سازمانی فوق‌الذکر باشد شرکت دولتی است.

تبصره ۱- تشکیل شرکت‌های دولتی تحت هر یک از عناوین فوق‌الذکر **صرفاً با تصویب مجلس شورای اسلامی مجاز است**، همچنین **تبدیل^۴** شرکت‌هایی که سهام شرکت‌های دولتی در آنها کمتر از پنجاه درصد (۵۰٪) است **با افزایش سرمایه به شرکت دولتی ممنوع است**.

تبصره ۲- شرکت‌هایی که **به حکم قانون یا دادگاه صالح، ملی و یا مصادره شده^۵** و شرکت دولتی شناخته شده یا می‌شوند، شرکت دولتی تلقی می‌گردند.

۱ - سابقه طرح سوال دارد: آزمون کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد سال ۹۰

۲ - آیا شوراهای اسلامی شهر هم جزو مؤسسات و نهادهای وابسته به شهرداری تلقی می‌شود؟ آیا می‌توان شورای اسلامی شهر را به عنوان مؤسسه عمومی غیردولتی تعریف کرد و در قالب ماده ۳ قانون مدیریت خدمات کشوری قرار داد؟ اطلاق عنوان «شهرداری» شامل شورای اسلامی نمی‌شود و بر این اساس، شکایت علیه شورای اسلامی را نمی‌توان در دیوان پذیرفت. این مورد هم اکنون محل بحث جدی در دیوان عدالت اداری است. شورای اسلامی و شهرداری یک مؤسسه واحد تحت عنوان «شهرداری» تلقی نمی‌شوند؛ یعنی نمی‌توان عنوان شهرداری را به شورای اسلامی اطلاق کرد و بر آن بود که چون قانون‌گذار شهرداری را بیان کرده و یا چون گفته مؤسسات وابسته به شهرداری و شوراهای اسلامی هم یک مؤسسه وابسته تلقی می‌شود، در نتیجه دیوان صلاحیت رسیدگی به شکایات علیه شوراهای اسلامی را دارد. عملاً نیز شعب دیوان عدالت اداری به شکایات موردی علیه شوراهای اسلامی رسیدگی نمی‌کنند (دقت شود مصوبات عام الشمول شوراهای قابل ابطال در دیوان عدالت اداری است).

۳ - منفرداً یا مشترکاً یعنی اینکه مثلاً یک وزارتخانه دولتی هم به تنهایی و هم شراکتی (با وزارتخانه، مؤسسه دولتی و شرکت دولتی دیگر) می‌تواند یک شرکت دولتی ایجاد کند.

۴ - دلیل این امر جلوگیری از فربه شدن دولت است؛ بنابراین تبدیل شرکت خصوصی به شرکت دولتی به وسیله افزایش سرمایه ممنوع است. (با استنباط از تبصره، تبدیل یک شرکت دولتی به شرکت دولتی دیگر مجاز است).

۵ - ملی‌سازی فرایند انتقال صنایع و دارایی‌ها از مالکیت خصوصی به مالکیت دولتی توسط دولت است. ملی‌سازی معمولاً در مورد دارایی‌های خصوصی انجام می‌شود ولی گاهی در مورد انتقال دارایی‌های سطوح پایین‌تر حکومت مثل انتقال اموال شهرداری‌ها به بخش دولتی هم استفاده می‌شود. ملی‌سازی متضاد خصوصی‌سازی یا غیر ملی‌سازی یا سپردن دارایی‌ها به شهرداری‌ها می‌باشد. صنایعی که معمولاً ملی‌سازی می‌شوند عبارت از حمل و نقل، ارتباطات، انرژی، بانکداری و منابع طبیعی می‌باشند. دوباره ملی‌سازی وقتی رخ می‌دهد که دارایی‌های دولتی خصوصی شده و پس از مدتی دوباره ملی‌سازی می‌شوند. این

تبصره ۳- احکام «شرکت‌های دولتی» که در این قانون ذکر شده بر کلیه شرکت‌هایی که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است نیز اعمال خواهد شد.^۱

تبصره ۴- شرکت‌هایی که به منظور به کار انداختن سپرده‌های اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی و یا از محل ذخیره‌های نزد شرکت‌های بیمه ایجاد شده یا می‌شوند شرکت دولتی شناخته نمی‌شوند. (الحاقی ۱۳۹۷)

سوال دکتری سال ۹۹- کدام یک از دستگاه‌های زیر، موظفند در برگزاری مناقصه، مقررات قانون برگزاری مناقصات را به طور کامل رعایت کنند؟

۱- بانک ملت

۲- بانک ملی

۳- بانک تجارت

۴- بنیاد مستضعفان و جانبازان

گزینه ۲ صحیح است. به دلیل اینکه بانک ملی، دستگاه دولتی است و سایر بخش‌ها غیردولتی هستند.

و

و

و

و

و

حالت معمولاً وقتی رخ می‌دهد که قدرت سیاسی کشور به یک حزب سیاسی یا جناح سیاسی چپ‌گرا و طرفدار اقتصاد دولتی منتقل شود. دوباره ملی‌سازی همچنین خصوصی‌سازی معکوس نیز نامیده می‌شود. ملی‌سازی معمولاً از طریق اداره مستقیم دارایی ملی‌شده توسط دولت یا در اختیار گرفتن مالکیت بخش عمده سهام یک شرکت سهامی عام توسط دولت صورت می‌پذیرد. نمونه ملی شدن در دولت قبلی، ملی کردن شرکت نفت ایران و انگلیس است. در دولت فعلی نیز بسیاری از شرکت‌ها ملی شده‌اند. ضمناً نزدیک به ۳۸۵ شرکت دولتی ردیف بودجه دارند. (ل(آمار سال ۹۸)

۱ - نکته: بنابراین مقررات قانون مدیریت خدمات کشوری بر کلیه شرکت‌هایی که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است نیز اعمال خواهد شد.

بخش چهارم:

قوانین و مقررات حقوق کار

قانون کار

فصل اول - تعاریف کلی و اصول

ماده ۱ - کلیه کارفرمایان، کارگران، کارگاه‌ها، مؤسسات تولیدی، صنعتی، خدماتی و کشاورزی مکلف به تبعیت از این قانون می‌باشند.

نکته: قانون کار مصوب ۱۳۶۹ مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظامی حمایتی‌تر از قانون مصوب ۱۳۳۷ بوده و تغییرات بیشتری نیز دارد.

نکته: این ماده به مهم‌ترین ویژگی قانون کار که **امری بودن موازین آن** بوده، پرداخته است. این امری بودن نشان از **حمایتی بودن قانون کار دارد**، به نحوی که منافع کارگران را تضمین می‌نماید.

نکته: دلیل ذکر کارگاه مستقل در ماده ۱ و ۴ قانون کار، اول: وجود ضوابط بهداشتی و تأسیساتی مربوط به کارگاه که نشان می‌دهد کارگاه مستقیماً مشمول قانون کار است. دوم: به دلیل اینکه محل ویژه‌ای است که کارگران در آن می‌باشند.

نکته: **نظر مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضاییه مورخ ۱۳۸۵: مقررات قانون کار از قواعد آمره است و مربوط به نظم عمومی** (و در صورت ارتکاب جرائم موضوع فصل یازده این قانون) با رضایت شاکی تعقیب متهم موقوف نمی‌گردد؛ النهایه اعلام رضایت وی می‌تواند در تعیین مجازات از سوی دادگاه ممکن‌التأثیر باشد.

نکته: **نظر مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضاییه مورخ ۱۳۸۸: شمول قانون کار به دهیار و کارکنان دهیاری** در صورتی که نامبردگان در استخدام دولت نبوده و رابطه کاری فی‌مابین آن‌ها با اداره متبوع رابطه کارگری و کارفرمایی باشد، در این صورت با توجه به ماده یک قانون کار، مراجع حل اختلاف کار موضوع ماده ۱۵۷ به بعد قانون کار صالح به رسیدگی به اختلافات فی‌مابین آن‌ها می‌باشند.

نکته: **نظر مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضاییه مورخ ۱۳۹۲: پاداش پایان خدمت** که هنوز به کارمند به لحاظ عدم بازنشستگی تعلق نگرفته قابل توقیف نیست.

و

و

و

و